

ת"פ 23308/01/16 - אריאל צרפתי ואח' נגד רשות המיסים-מע"מ: היחידה המשפטית לתיקים מיוחדים

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"פ 23308-01-16 רשות המיסים-מע"מ: היחידה המשפטית לתיקים מיוחדים נ' צרפתי(אסיר)
ואח'

לפני	כבוד השופטת לימור מרגולין-יחידי
מבקשים	אריאל צרפתי ואח' ע"י ב"כ עו"ד קופרמן
נגד	רשות המיסים-מע"מ: היחידה המשפטית לתיקים מיוחדים
משיבה	ע"י ב"כ עו"ד בן מוחה

החלטה

**האם לטוענים לזכות ברכוש עומדת זכות עיון בחומרי חקירה שנאספו בהליך הפלילי עובר להגשת תצהיריהם?
זוהי השאלה הטעונה הכרעה.**

פתח דבר

כנגד יצחק צרפתי הוגש כתב אישום, במסגרתו התבקש צו לחילוט נכסים. עניינו של צרפתי הסתיים ודינו נגזר במסגרת הסדר טיעון לאחר הליך גישור, בו נקבע כי נושא החילוט ידון ויוכרע בפניי.

בשלבים מוקדמים של ההליכים הצהירו המבקשים על רצונם לטעון לזכות ביחס למי מהנכסים נושא צו החילוט. מעבר להצהרה הכללית, לא הוגשו מטעם המבקשים בקשות מפורטות אליהן נלווים תצהירים. ביום 18.4.17 התייצבו המבקשים בפניי וחזרו והצהירו על רצונם לטעון לזכות. בעקבות זאת, ניתנה למבקשים אורכה להגשת מסמכי בי דין מטעמם.

בבקשה שהוגשה, לאחר שפנו למשיבה וזו סירבה להעמיד לעיונם את חומרי החקירה שנאספו בענינם במהלך החקירה הפלילית בתיק העיקרי, עותרים המבקשים שביהמ"ש יורה למשיבה להעביר למבקשים את כל חומרי החקירה הנוגעים לטענות לזכות של המבקשים, לרבות הודעות, תמלילים וצילומי וידאו של חקירותיהם, וזאת עובר להגשת התצהירים ולצורך הכנתם. הבקשה הוגשה ללא נימוקים.

המשיבה מתנגדת לבקשה בטענה כי היא נעדרת כל בסיס בדין, יש בה היפוך או עקיפה של סדרי הדין בהליכי חילוט ושל תכליות חוק איסור הלבנת הון, והיא מלמדת על חוסר תום הלב של המבקשים.

בתגובתם מפנים המבקשים לחוק חופש המידע, תשנ"ח - 1998 (להלן: "חוק חופש המידע"), המחייב לשיטתם גוף ציבורי להעביר לאזרח מידע שהוא זכאי לקבלו ואין מניעה בהעברתו. המבקשים מבהירים כי עתירתם אינה מכוונת להיפוך סדרי הדין, אלא נועדה "על מנת לבסס את צדקתם ואת טענותיהם עוד משלב החקירות שלהם". המבקשים טוענים לחוסר תום לב בעמדת המשיבה הפוגעת ביכולתם להגן על רכושם. עוד נטען כי המסמכים הרלבנטיים מצויים בידי המשיבה ויש קושי מהותי בשחזורם.

דין והכרעה

המבקשים שלפניי אינם נאשמים בהליך הפלילי, כך שלא עומדת להם זכות עיון בחומרי החקירה שנאספו בתיק החקירה, מכוח סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב - 1982, המוענקת לנאשם בלבד לאחר הגשת כתב אישום (בג"צ 9022/07 **בן שבת נ' מדינת ישראל** (להלן: "עניין בן שבת"), ודומה שעל כך לא חולקים אף המבקשים.

המבקשים גם אינם זכאים לעיין בחומרים מכוח החקיקה המסדירה את מעמדם כטוענים לזכות, וקובעת את סדרי הדין בהליך לבירור טענותיהם. על המסגרת הדיונית של הליך חילוט בהתאם לחוק איסור הלבנת הון, תש"ס - 2000 ותקנות הסמים המסוכנים (סדרי דין לעניין חילוט רכוש), תש"ן - 1990, עמד ביהמ"ש בהרחבה בע"א 325/12 **רוזנבלט נ' מדינת ישראל**, ואביא מתוך ההחלטה רק את עיקריה הנוגעים לבקשה שלפניי:

"כל חילוט בהליך פלילי כפוף לחובה לתת זכות טיעון לכל אחד מהגורמים האלה: הנידון, בעל הרכוש, מי שהרכוש נמצא בחזקתו או בשליטתו ומי שטוען לזכות ברכוש - ובלבד שהם ידועים (סעיף 21(ד) לחוק).

...

הנידון והטוען לזכות יגישו לבית המשפט ולתובע, עד עשרה ימים לפני מועד הדיון, תצהיר שבו יפרטו את טענותיהם לגבי הרכוש שמבוקש לחלטו בצירוף האסמכתאות המבססות את זכותו של מי מהם ברכוש (תקנה 3(ב) לתקנות החילוט).

...

התביעה תפתח בהבאת נימוקיה לחילוט הרכוש; אחריה ישמיע הנידון את טענותיו ויביא את ראיותיו ואחריו יעשה כן כל הטוען לזכות ברכוש; אחריהם יטען התובע ויביא ראיות לסתור. ברשות בית המשפט, רשאים הנידון והטוען לזכות ברכוש להגיב לטענות התביעה ולעדיה (תקנה 4(ב) לתקנות החילוט).

הנה כי כן, סדר הבאת הראיות, כמו גם הטלת נטל הבאת הראיות והשכנוע על כתפי הטוענים לזכות, כשהטוענים לזכות נדרשים להקדים ולהגיש תצהיר בלויית אסמכתאות, ולהציג את ראיותיהם ראשונים, תומכים במסקנה שלא מוטלת על המשיבה חובה לחלוק את הראיות שברשותה עם הטוענים לזכות.

ואכן, בת.פ. (ת"א) 40093/04 **מדינת ישראל נ' אווזים**, קבע השופט מודריק כי:

"מן ההסדרה הדיונית הזאת גם מתבקש שלא מוטלת על התביעה כל חובה לפרוש את ראיותיה לנגד עיני המתנגדים קודם להצגת התנגדותם ולפרישת הראיות שלהם לנגד עיני ביהמ"ש".

כעולה מן המקובץ, לא קיימת בחוק זכות עיון לטוענים לזכות בחומרי חקירה שנאספו בהליך הפלילי.

אשר לחוק חופש המידע, עליו נסמכים המבקשים בתגובתם, הרי שסעיף 14(א)(8) לחוק מסייג את זכאות המבקשים לקבל את החומרים המבוקשים מתוך תיק החקירה (בג"צ 93/06 ד.נ. **כל גדר בע"מ נ' שר התמ"ת**) (להלן: "עניין כל גדר"), עניין בן שבת לעיל). זאת ועוד, המבקשים לא טענו שפעלו לפי חוק חופש המידע למימוש זכויותיהם, כך שאין בפני עתירה של מי שפנה לממונה לפי החוק וסורב, ומבקש התערבות שיפוטית בהחלטת הממונה. **משכך, אין בנסיבות העניין בחוק חופש המידע כדי לחייב את המשיבה להעמיד לעיון המבקשים חומרי חקירה מתוך תיק החקירה.**

אלא שבכך אין כדי לסתום את הגולל על עתירת המבקשים. זאת לאור קיומה של זכות עיון כללית יציר הפסיקה, שגם אליה יש להדרש. המבקשים אמנם לא העלו טענה זו, אך מצאתי לנכון גם מבלי שהטענה נטענה, לבחון במסגרת ביקורת שיפוטית את סבירות ההחלטה המנהלית של הרשות, היא המשיבה, שלא לאפשר עיון בחומר.

על זכות העיון בחומר חקירה שנאסף בהליך פלילי, זכות שאינה נובעת מהוראת חוק, עמד ביהמ"ש בהרחבה בבג"צ 10271/02 פריד נ' משטרת ישראל, בצינו כי גם בהעדר זכות עיון מכוח חוק, על הרשות לבחון את האפשרות להעניק זכות עיון בחומרי חקירה, אם מוכח בפניה קיומו של אינטרס אישי מוגן בעל עוצמה, אשר לשם מימושו יש צורך בקבלת החומרים מהרשות, וזאת בתנאי שאין ודאות קרובה או הסתברות גבוהה לפגיעה באינטרסים ציבוריים כבדי משקל נוגדים.

על הלכה זו חזר ביהמ"ש בעניין בן שבת, שם נקבע, כדלקמן:

"הוראות חוק סדר הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 מקנות את זכות העיון בחומר חומר החקירה לנאשם בלבד (סעיף 74 לחוק), ולא למי שאינו נאשם, דוגמת העותרים. יצוין כי אף חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998 (סעיפים 14(א)(8) ו-9 לחוק), שעניינו בחובת הרשויות למסירת מידע לציבור, מוציא את המידע שנאסף על-ידי גורמי חקירה על-פי דין מגדרי תחולתו של החוק האמור. דעת הרוב בפרשת פריד יצאה מנקודת הנחה שאין ההוראות הנ"ל יוצרות הסדר שלילי ולפיכך מתן אפשרות לעיון בתיקי החקירה מעבר להוראות הסטטוטוריות היא עניין המסור לשיקול דעתם של גורמי

החקירה. עם זאת שיקול דעת זה איננו בלתי מוגבל ויש מקום לבחון אותו על פי אמות המידה שהותוו בפרשת פריד. לדעת הרוב באותה פרשה, נקודת המוצא היא של זכות העיון. ברם, ככל שעומדים מולה אינטרסים ציבוריים, אשר קיימת ודאות קרובה (כשיטת השופט י' עדיאל), או הסתברות גבוהה (כשיטת הנשיא א' ברק) לפגיעה בהם, ישוב ויגבר עקרון החיסיון"

בפסיקת ביהמ"ש נקבע כי עוצמתה של זכות העיון לשם מימוש זכות טיעון מול הרשות, נגזרת, בין היתר, מהשאלה אם העיון דרוש למבקש לשם הבנת מהות הטענה או שמא הוא יכול להבין את עמדת הרשות, להתמודד עם טענותיה ולהציג את טענותיו גם מבלי שעיון בחומר שבידי הרשות, והדברים נכונים בשינויים המחויבים גם ביחס לטיעון מול הרשות בהליך משפטי:

"הנה כי כן, תנאי הכרחי להגשמתה של זכות הטיעון הוא כי תוצג בפני הפרט מהות האשמה או הטענה המופנית נגדו ועיקרי התשתית העובדתית עליה היא נסמכת. אולם, כפועל יוצא מהצורך לאזן בין השיקולים הנוגדים, יש וזכות הטיעון תוגשם אף מבלי שתתאפשר לבעל הזכות גישה מלאה למכלול המידע הנתון בידי הרשות - ובלבד שתינתן לו אפשרות ראויה להתמודד עם הטענות שהועלו נגדו" (בג"צ 7793/05 אוניברסיטת בר-אילן נ' ביה"ד הארצי לעבודה).

כעולה מן המקובץ, בשלב הראשון, נדרשת בחינה מצד הרשות הן של קיומו של אינטרס לגיטימי פרטי מוגן, הן של עוצמת אותו אינטרס והן של מידת הצורך לעיון בחומר שבידי הרשות.

בשלב השני, נדרשת הרשות לאזן בין האינטרס הפרטי המוגן לבין אינטרסים ציבוריים מתנגשים. כך, בעניין כל גדר עמד ביהמ"ש על יחסיותה של זכות העיון, ועל השיקולים שעל הרשות לבחון באיזון בין האינטרסים הציבוריים לאינטרס הפרטי, בהבהירו:

"ככל זכות אחרת, זכות העיון במסמכי הרשות - וכמוה גם זכות הטיעון - אינה זכות מוחלטת. יש שמולה ניצבים אינטרסים ציבוריים כבדי משקל, זכויות או ערכים שאף הם ראויים להגנת המשפט. ...ההכרעה באשר להיקף התפרשותה של זכות העיון הפרטית צריכה להיעשות תוך איזון בינה והרציונלים שבבסיסה, לבין אינטרסים ציבוריים רלוונטיים או זכויות של גורמים אחרים, אשר יכולים להיפגע כתוצאה מהגשמתה של זכות העיון במלואה. על מלאכת האיזון להיעשות תוך שהיא מביאה בחשבון את טיב העניין, את נסיבותיו, את מהות הפגיעה שטומנת בחובה החלטת הרשות לפרט, כמו-גם את שאלת סופיות ההחלטה שבנוגע אליה מתבקש העיון".

ובכל הנוגע לאינטרסים הציבוריים הנוגדים ולאינטרס שבחשיפת האמת, הבהיר ביהמ"ש:

"במצב בו נתון חומר החקירה בידיו של חשוד בפלילים, קיים חשש כי הוא "יבנה" את גרסתו באופן שיטיב עמו לפי תמונת הראיות שבידי התביעה. כן מתעורר חשש להשפעה על עדים ולקושי באיסוף ראיות. מתן האפשרות לעיון בחומר החקירה רק לאחר הגשת כתב האישום תורמת אפוא לאינטרס חשיפת האמת".

דברים אלה נאמרו אמנם בהקשרו של חשוד בשלב שקודם להגשת כתב אישום, אך הרציונל בכל הנוגע לטוען לזכות בשלב הכנת התצהיר, הוא דומה.

למען שלמות התמונה, אני מפנה גם להנחיית פרקליט המדינה "הנחיה מס' 14.8 - בקשה מצד גורמים שונים לעיין במידע המצוי בתיק חקירה", בה מובהרת עמדת המדינה המכירה בזכות העיון בחומר חקירה בהתאם לפסיקה שנסקרה, מדגישה את הצורך בהוכחת קיומו של אינטרס לגיטימי מוגן, ומבהירה כי:

"אינטרס כזה ייבחן בהתאם לזהות המבקש, זיקתו למידע והמטרה שלשמה מבוקש העיון. ככלל, ככל שעניינו של המבקש בעל זיקה הדוקה להליך הפלילי, וככל שתכלית העיון נועדה לשרת מטרה קרובה למטרה שלשמה נאסף המידע קרי, אכיפת החוק הפלילי והשלכותיה - כך תגדל מידת ההיענות לבקשת העיון. העניין והזיקה יישקלו אל מול האינטרסים האחרים, ובפרט יש לתת את הדעת שמתן זכות העיון לא יסכל את התכלית שלשמה נאסף המידע" (סעיף 10).

בגדר האינטרסים הנוגדים מתייחסת ההנחיה בהרחבה לאינטרס הציבורי שבשמירה על תפקודן התקין של רשויות אכיפת החוק, לרבות בשלב של ניהול ההליך הפלילי, כשגם לאחר הגשת כתב אישום ועד לסיום כל ההליכים, מובהר שיש לקחת בחשבון את החשש שמסירת המידע תוביל לשיבוש הליכי המשפט, לרבות ניסיון לתיאום עדויות (סעיף 15).

ומן הכלל אל הפרט.

למבקשים יש אינטרס מוגן להגן על רכוש שלטענתם הוא קניינם, כששאלת זכותם ברכוש ניצבת בליבת המחלוקת בין הצדדים. זכות הקניין היא זכות חוקתית בעלת חשיבות רבה הראויה להגנה.

האם קיומו של אינטרס לגיטימי מוגן של הגנה על הקניין מצדיק ומחייב בנסיבות שלפני מתן זכות עיון בחומרי החקירה לשם הגשמת זכות הטיעון ושמירה על הליך הוגן? כדי להשיב על שאלה זו יש לבחון מחד גיסא את מידת החיוניות למבקשים של העיון בחומר המבוקש ואת התכלית לשמה מתבקש החומר, ומאידך גיסא את עוצמת הפגיעה הפוטנציאלית באינטרסים ציבוריים נוגדים.

לענין מידת החיוניות לעיון בחומרי החקירה, הנחת המוצא היא שמידע על אודות הזיקה של אדם לנכסיו הפרטיים מצוי בדרך שגרה בידעתו האישית של בעל הזכות הקניינית הנטענת. משכך, על מנת להציג ראיות בדבר זיקתם ומעמדם בנכסים, ולהוכיח את זכאותם, אין המבקשים זקוקים לחומרים המצויים בידי הרשות, אלא הידע והמידע הם בשליטתם וברשותם, וככל שהם נדרשים למסמכים מהרשות, לא אמור להיות להם קושי להשיגם.

יתרה מכך, המבקשים אמנם טענו כי מסמכים רלבנטיים מצויים בידי המשיבה, ויש קושי מהותי בשחזורם, ומשתמע לכאורה מטענתם כי דרושים להם חומרי גלם שנתפסו על ידי המשיבה ומוחזקים בידיה. אלא שהמבקשים לא ציינו ולו מסמך קונקרטי אחד או חומר גלם מסוים כלשהו, ואף לא סוג מסמכים, הדרושים להם לביסוס טענתם ומוחזקים בידי

המשיבה, וממילא לא הבהירו מדוע לא ניתן להשיג את אותם חומרים עלומים במאמץ סביר שלא באמצעות המשיבה. טענה זו בדבר חומר המוחזק בידי המשיבה שקשה לשחזרו, אם כן, היא טענה שלא הונחה לה תשתית ראיתית שהיא, ולפיכך אין היא אלא טענה סתמית.

נותר, אם כך, רצונם של המבקשים לקבל את תיעוד חקירותיהם, כשהמבקשים טוענים שהתיעוד דרוש להם כדי להציג עקביות בגרסא. ואולם, לצורך זה, שתהא לו חשיבות בעיקר אם המשיבה תטען שגרסתם בתצהיר היא חדשה וכבושה, לא נדרש עיון באותו תיעוד בטרם הגשת התצהירים, ואותה עקביות נטענת יכולה להיות מוכחת גם בסיומו של ההליך. מובהר כבר עתה כי אם תטען על ידי המשיבה טענה לשינוי גרסא, ואם לא יוגש על ידי תיעוד לביסוס טענותיה, יוכלו המבקשים לבקש מביהמ"ש לעיין בתיעוד ולבחון את שאלת העקביות, במסגרת בקשתם להזים את ראיות המשיבה.

בנסיבות אלה, כשהתכליות של בקשת העיון מצד המבקשים אינן בעוצמה גבוהה, עמדת המשיבה כי תכלית העיון המבוקש, אינה אלא לשם בניית גרסא והתאמת עדויות, וקיים חשש מפני שימוש בלתי ראוי בחומר, שעלול להביא לסיכול ההליך ולפגיעה באינטרס של גילוי האמת, כשמדובר באינטרסים ציבוריים נכבדים הראויים להגנה, היא עמדה סבירה. בהתאמה, התנגדות המשיבה להעמיד לעיון בשלב הראשוני את תיעוד גרסאות המבקשים במסגרת החקירה הפלילית, אף היא סבירה ועניינית.

משכך, לא שוכנעתי כי נפל פגם באיזון שערכה המשיבה בכל הנוגע לזכות העיון, ובהחלטה שקיבלה כי קיימים אינטרסים ציבוריים נכבדים, שיש ודאות קרובה לפגיעה בהם, עד שזכות העיון נסוגה מפניהם, ולא מצאתי הצדקה להתערב בהחלטת המשיבה.

אשר על כן, בהעדר זכות עיון בחוק, ומשלא מתקיימים התנאים שנקבעו בפסיקה, הבקשה נדחית.

ניתנה היום, ה' סיוון תשע"ז, 30 מאי 2017, בהעדר הצדדים.